

Let op!
pagina zit in coverdocument!!
bij drukwerk niet mee-pdf

Geachte lezer

Er bestaan allerlei vooroordelen over justitiële inrichtingen. Hebt u het idee dat gedetineerden in Nederland verwend worden? Of denkt u dat ze alleen maar achter de tralies zitten? Vandaag opent de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) zijn deuren. Voor iedereen die wil zien hoe het leven achter de poorten er écht aan toegaat.

De Nationale Open Dag geeft bezoekers de kans met eigen ogen te zien wat de dagelijkse gang van zaken en de werkwijze in een inrichting zijn. Dat heeft effect. Regelmatig hoor en zie ik dat mensen na een rondleiding hun mening hebben bijgesteld. Dat is precies wat DJI met de Nationale Open Dag wil bereiken!

Vergelding is onder meer een doel dat met vrijheidsbeneming wordt beoogd. Vaak wordt onderschat hoe groot de invloed is van een vrijheidsbenemende straf op gedetineerden en hun familie. De impact van het niet kunnen beschikken over de eigen vrijheid en het verminderde contact met de buitenwereld op mensen is aanzienlijk.

Dit magazine is bedoeld als aanvulling op uw bezoek. In de artikelen leest u meer over de dagelijkse werkzaamheden in de verschillende justitiële inrichtingen. Het thema van de Nationale Open Dag is het terugdringen van recidive door het doorbreken van criminele gedragspatronen. We hebben bewust voor dit thema gekozen omdat het onderwerp hoog op de maatschappelijke en politieke agenda staat. Alles wat DJI doet tijdens de uitvoering van een straf of maatregel, is erop gericht gedetineerden te helpen deze patronen te doorbreken. Zodat zij na hun straf weer een maatschappelijk aanvaardbaar bestaan kunnen opbouwen.

Ik wens u een verhelderende kijk op het werk van DJI.

Peter van der Sande
Wvd. Hoofddirecteur DJI

Inhoud

6	Criminele gedragspatronen Altijd op zoek naar een positieve doorbraak
8	“Jongeren positief beïnvloeden.” Freek Leenders, afdelingshoofd
10	“Een gedetineerde moet zijn tijd zinvol kunnen benutten.” Jacqueline Roedema, hoofd Coördinatiebureau Terugdringen Recidive
12	Van hotelkamers naar minidorp Achter de schermen bij de Nationale Open Dag
14	“We geven deze vrouwen een tweede kans.” Marjan Bruil en Theo Janssen, trajectbegeleiders
16	“Het geeft vreugde om bij te dragen aan een beter mens.” Kwabena Adanse-Pipim, sociotherapeut en voorzitter ondernemingsraad
18	“Gedetineerden kunnen altijd veranderen.” Hans Tijmes en René Akkermans, geestelijk verzorgers
20	“Het vertrek van vreemdelingen moet soepel en zorgvuldig verlopen.” Projectsecretaris Frans van Haaren en terugkeerfunctionaris Patricia Bout
22	“Jongeren kunnen niet geloven hoe genereus sommige slachtoffers zijn.” Ariane van Rhijn, herstelconsulent
24	“Veiligheid staat voorop, altijd.” Dienst Vervoer & Ondersteuning
26	Slotwoord

Neem gedetineerden. Mensen in een gevangenis, een forensisch psychiatrisch centrum, een detentie- of uitzetcentrum of een justitiële jeugdinrichting. Hun ongewenste gedrag is de reden dat zij voor langere of kortere tijd uit de samenleving worden gehouden. Ze zitten 'vast', maar misschien wel op de eerste plaats in hun manier van denken. Zolang we dat beseffen, is er hoop op verbetering.

DJI voert straffen uit en beveiligd de maatschappij. Tegelijkertijd proberen we criminele

gedragspatronen te doorbreken. We proberen te voorkomen dat iemand blijft hangen in de rol die hem in de problemen heeft gebracht. Daarbij zijn zelden eenvoudige successen te boeken – iedereen weet hoe hardnekkig gewoonten kunnen zijn.

Maar successen zijn er. En dat moeten er meer worden. Vandaar dat we onze taak uiterst serieus blijven nemen: dag in dag uit keihard werken aan een kleinere kans op recidive.

Criminele Gedragspatronen

Altijd op zoek naar een positieve doorbraak

Iedereen heeft gewoonten. Gewoonten bieden houvast. Sommige mensen gaan twee keer per week naar de sportschool en zorgen dat ze iedere dag voldoende fruit eten. Andere mensen voelen zich prettiger met een sigaret en een glas bier. Feit is dat we in de loop van ons leven bepaalde gedragspatronen ontwikkelen. Gedragspatronen die, zelfs als we dat zouden willen, niet altijd even makkelijk te veranderen zijn.

“Jongeren positief beïnvloeden.”

Freek Leenders, afdelingshoofd

Freek Leenders werkt als afdelingshoofd in justitiële jeugdinrichting De Hunnerberg. Met twee teams van groepsleiders onder zich is hij verantwoordelijk voor de begeleiding en behandeling van jongens vanaf 16 jaar. “Het gaat mij om de vaardigheden die we ze meegeven.”

Draai

“We hebben een behoorlijk strak dagprogramma. Het omvat natuurlijk onderwijs, maar ook de nieuwe landelijke methodiek YOUTURN. YOUTURN is een basismethodiek waarbij we de jongeren een aantal belangrijke vragen voorleggen. Waar sta je in het leven? Welke gedragspatronen laat je zien? En vooral: hoe kun je die patronen veranderen, zodat je dezelfde fouten niet nog een keer maakt? Zoals uit de naam al blijkt, geven we een draai aan hun oude manier van denken.”

Aandacht

“Aan de hand van modules besteden we binnen YOUTURN aandacht aan veel verschillende aspecten. We hebben een module agressieregulatie. Maar bijvoorbeeld ook een module sociale vaardigheden, die trouwens een voor de jongeren totaal nieuw taalgebruik met zich meebrengt. In feite leren we ze om een gunstiger denkpatroon op te bouwen – om meer zelfvertrouwen te ontwikkelen en om zich beter te voelen over zichzelf. Daar hoort bij dat ze elkaar leren aanspreken op gedrag. Je kunt zeggen dat YOUTURN de hele dag doorgaat.”

Nuance

“De Hunnerberg is een inrichting voor jongens en meiden van 12 tot 21 jaar. Op mijn afdeling zitten de jongens van 16 jaar en ouder. Onder toezicht gestelde jongens, jongens die strafrechtelijk zijn veroordeeld, jongens die een

jeugd-tbs-maatregel hebben gekregen, vreemdelingen. Kortom, een diverse en af en toe lastige populatie. Logisch dat me wel eens wordt gevraagd naar de spectaculaire verhalen. Die willen mensen toch graag horen. Maar mij gaat het om de nuance. Om wat we de jongeren iedere dag weer aan vaardigheden proberen mee te geven.”

Voldoening

“Wat mij voldoening geeft in mijn werk, is het veranderen van het gedrag van jongeren, zodat ze sterker de samenleving ingaan. We houden regelmatig follow-up-onderzoeken. Dan nemen we contact met ze op om te kijken hoe het gaat sinds hun ‘bezoek’ aan onze inrichting en wat ze allemaal hebben meegemaakt. Successen zijn altijd leuk om te horen. Zo’n jongen bijvoorbeeld die zijn school had opgegeven en in het criminele circuit was beland. Dankzij onze begeleiding heeft hij uiteindelijk zijn diploma gehaald.”

Visie

“Je moet nooit vergeten dat we hier werken met jeugd: met kinderen en soms met jonge volwassenen. In mijn visie is die groep altijd nog in positieve zin te beïnvloeden. Ze hebben misschien verkeerde keuzes gemaakt, maar beschikken uiteraard ook over een heleboel goede en flexibele eigenschappen. Die eigenschappen proberen we te belichten. Je hebt de harde kant van justitie, dus de hekken en de sleutelbossen en de piepers, maar het werk is meer dan dat. Veel meer.”

“Een gedetineerde moet zijn tijd zinvol kunnen benutten.”

Jacqueline Roedema, hoofd Coördinatiebureau
Terugdringen Recidive

Jacqueline Roedema is hoofd van het Coördinatiebureau Terugdringen Recidive (CBTR) in de regio Noord-Holland/Utrecht. Samen met haar collega's stelt ze individuele re-integratieplannen vast voor gedetineerden in tien gevangenissen. Een kwestie van dingen regelen en in de gaten houden. Maar ook van blijven geloven in mensen. “We gaan door totdat het plan eindelijk beklijft.”

Samenwerking

“Ons werk bestaat voor een groot deel uit afspraken maken en zorgen dat die afspraken worden nagekomen. En dan heb ik het niet alleen over de gedetineerde zelf. De inrichtingen en hun medewerkers leveren een uitermate belangrijke bijdrage. Samen met de trajectbegeleider. Net als de reclassering, de gemeenten, het Openbaar Ministerie en nog veel meer partijen. Met andere woorden: alleen dankzij een intensieve samenwerking zijn we in staat om de kans op recidive te verkleinen.”

Zinvol

“Een gevangenisstraf heeft een element van vergelding. Bovendien beveilig je zo de gemeenschap. Op zich is dat prima, maar niemand wordt beter van alleen maar een gevangenisstraf. Het is absoluut een misverstand dat je vanzelf wel op het rechte pad komt als je een paar jaartjes hebt gezeten. Een gedetineerde moet zijn tijd zinvol kunnen benutten. Ik zie liever mensen terugkeren naar de samenleving, die hebben geleerd om hun agressie te beheersen. Die diploma's hebben gehaald. Die werkervaring hebben opgedaan, waardoor ze een baan kunnen vinden en zich staande kunnen houden in een – toch veeleisende – maatschappij.”

Certificaat

“We maken gebruik van de zogeheten gedragsinterventies: trainingen om gedetineerden vaardigheden aan te leren, die criminaliteit kunnen helpen voorkomen. Zo hebben we onder andere een cognitieve vaardigheidstraining voor personen met een lager IQ. Als iemand slaagt, krijgt hij een certificaat. Overigens zit lang niet iedereen op zo'n training te wachten; het zijn confronterende bijeenkomsten, geen cadeautjes dus. Een deelnemer vertelde me tijdens een uitreiking dat hij iets belangrijks had geleerd. Dat je een keuze hebt. En dat je, als je achteraf bezien het verkeerde hebt gekozen, nóg een keuze hebt. Hoe klein zulke persoonlijke ontwikkelingen mogen klinken, daar doen we het voor.”

Ruimte

“Een gevangenisstraf is en blijft een behoorlijke ingreep in een mensenleven. Heeft de gedetineerde de periode doorstaan, dan moet hij ook weer de ruimte krijgen om op een goede manier gestalte te geven aan zijn bestaan. Ik vind dat we moeten proberen om die ruimte met z'n allen te creëren. Wij als burgers. Wij als Nederlandse samenleving kunnen allemaal een steentje bijdragen. Nee, ik ben geen idealist. Maar ik blijf wel in mensen geloven. Binnen het CBTR zijn we simpelweg pragmatisch en vasthoudend. We gaan gewoon door tot een re-integratieplan eindelijk beklijft.”

Van hotelkamers naar minidorp

Achter de schermen bij de Nationale Open Dag

Dit jaar vindt alweer de zesde editie plaats van de Nationale Open Dag. De voorbereidingen voor deze dag beginnen al vroeg. Er is dan ook een hoop te doen. Bezoekers moeten worden gescreend, gedetineerden moeten worden verplaatst en de rondleiding moet worden vastgesteld. Alles gebeurt met evenveel trots en enthousiasme. Penitentiaire inrichting Zoetermeer is één van de deelnemende inrichtingen. “Het is gewoon leuk om te doen. We zijn trots op ons werk en op onze inrichting, dus we dragen graag ons steentje bij om vooroordelen weg te nemen,” zegt Ruby van der Geugten, medewerkster secretariële ondersteuning in Zoetermeer.

Naast haar dagelijkse functie is Ruby al zes jaar organisator van de werkgroep Nationale Open Dag Zoetermeer. In die werkgroep zitten collega's van verschillende afdelingen. Het hoofd beveiliging bijvoorbeeld, en een medewerker van de technische dienst. De programmamanager neemt het inhoudelijke deel voor zijn rekening. Ze krijgen regelmatig tips van collega's. Iedereen is enthousiast. “We hoeven nooit te leuren om rondleiders of andere ondersteuning. Iedereen vindt het leuk om mee te doen, en bij te dragen aan een betere beeldvorming over DJI,” zegt Ruby. “Ons doel is het publiek op een realistische manier te laten zien wat onze taken zijn, en hoe we

die uitvoeren. Zo hopen we de vooroordelen over ons werk weg te nemen.”

Rondleiding

Het vaststellen van de rondleiding is één van de taken van de werkgroep. In Zoetermeer begint de rondleiding dit jaar buiten. Daar is een wagen te zien van de Dienst Vervoer & Ondersteuning. Deze dienst is verantwoordelijk voor het transport van gedetineerden. De ontvangst van alle bezoekers vindt plaats in de sportzaal. Hier draait een film over DJI en staan diverse stands, waar bezoekers informatie krijgen over het thema van de dag. Daarna gaat de rondleiding langs de wasserij.

Hier verschonen 320 gedetineerden zo'n 3000 kilo wasgoed voor hun eigen inrichting, en voor de inrichtingen in Alphen aan den Rijn en Haarlem. Vervolgens kunnen de bezoekers onder andere de arbeidszaal, trainingsruimte, het stiltecentrum en een (duo)cel zien. Natuurlijk is er ook volop de gelegenheid vragen te stellen aan het personeel.

Strengere regels

Voor ieders veiligheid gelden er tijdens de Nationale Open Dag strengere regels. Bezoekers mogen bijvoorbeeld niet in contact komen met gedetineerden. Het is ook niet de bedoeling dat bekenden van gedetineerden langskomen. Om die reden

verloopt de inschrijving voor de Nationale Open Dag via de afdeling Corporate Communicatie van het hoofdkantoor van DJI. Via hen worden alle bezoekers gescreend. De afdeling Corporate Communicatie regelt ook de reclamecampagne voor de Nationale Open Dag. In dagbladen, op de radio en een website is de dag bekend gemaakt. Daar wordt gretig op gereageerd; landelijk bezoeken bijna 12.000 burgers één van de inrichtingen. De inrichting in Zoetermeer is populair. “Wij zitten meestal snel vol”, zegt Ruby. “Daarom hebben we de groepen voor de rondleiding dit jaar vergroot. In plaats van 30 mensen houden we dit jaar 6 rondleidingen voor groepen van 40 mensen.”

Effect

Het harde werken van Ruby en haar collega's wordt beloond. “We weten dat de Nationale Open Dag ‘echt’ effect heeft,” zegt zij. “Uit enquêtes blijkt dat mensen hun vooroordelen na de rondleiding bijstellen. Maar liefst 90% zegt een beter beeld te hebben van de gevangenis. Zij ervaren de ‘gevangenis’ niet langer als een ‘hotelkamer’, maar meer als een soort minidorp. Waar alles van buiten aanwezig is, van tandarts tot kerk. En dat is precies, naast alle voorpret en plezier op de dag zelf, waarom we ieder jaar weer meedoen.”

“We geven deze vrouwen een tweede kans.”

Marjan Bruil en Theo Janssen, trajectbegeleiders

Marjan Bruil en Theo Janssen zijn trajectbegeleiders in penitentiaire inrichting Ter Peel, de grootste vrouweninrichting van Nederland. Ze maken re-integratieplannen voor gedetineerden en bewaken de uitvoering ervan. “Veel vrouwen hier hebben de wind tegen gehad in hun leven. Wij helpen hen het tij te keren.”

Persoonlijk plan

“Naast het opstellen van persoonlijke behandelplannen zorgen we ook dat deze goed worden uitgevoerd. Eerst wordt het risico op recidive in kaart gebracht, samen met de reclassering. Dat gebeurt met het onderzoeksinstrument RISC, wat staat voor Recidive Inschattings Schalen. Die informatie gebruiken we voor het re-integratieplan. Hierin staan de volgens ons meest effectieve trainingen en begeleiding voor de gedetineerde. Bij de uitvoering van het plan wordt samengewerkt met allerlei partners. Zo proberen we herhaling van crimineel gedrag te voorkomen.”

Essentie

“Detentie maakt deel uit van iemands leven. Niet een op zichzelf staand iets. Daarom kijken we naar het verleden, maar ook naar de toekomst van de gedetineerde. Dat wordt de levensloopbenadering genoemd. Wat heeft deze vrouw voor de detentie gedaan? Hoe is zij hier terecht

gekomen? En hoe zorgen we dat dit niet weer gebeurt? We gaan op zoek naar de essentie van het probleem. Kijken bijvoorbeeld of iemand makkelijk te beïnvloeden is, of moeilijk nee kan zeggen. Dat soort informatie is heel belangrijk voor onze re-integratieplannen.”

Moeder en kind

“Er zitten hier veel vrouwen met kinderen. Deze vrouwen kunnen pas echt aan zichzelf werken als ze weten wat er met hun kinderen gebeurt. Daarom nemen we de kinderen altijd mee in onze plannen. We kijken naar het contact tussen moeder en kind, maar verzorgen ook opvoedingsondersteuning. Op dit gebied werken we nauw samen met Gezin-in-Balans van Humanitas. Het bezoekmoederproject is daar een voorbeeld van. Voor dit project brengen we gedetineerde moeders in contact met collega-moeders. Dit zijn vrijwilligsters die regelmatig op bezoek komen om een praatje te maken, over de kinderen natuurlijk!”

Nieuwe kans

“In tegenstelling tot wat de buitenwereld vaak denkt, zijn de vrouwen hier hele normale mensen, met dikwijls heftige levensverhalen. Veel vrouwen zijn tegen hun wil een bepaalde richting opgegaan. Ze hebben hulp nodig, en realiseren zich dat ook. Wij bieden deze vrouwen een nieuwe kans, door ze zo goed mogelijk te coachen. Het geeft enorme voldoening als we merken dat iemand aan het veranderen is. Als we zien dat zaken uit trainingen ook echt worden toegepast. Eigenlijk kun je het zo zien: alle gedetineerden dragen een rugzakje kennis en vaardigheden met zich mee. Wij proberen zoveel mogelijk positieve bagage in dat rugzakje te stoppen.”

“Het geeft vreugde om bij te dragen aan een beter mens.”

Kwabena Adanse-Pipim,
sociotherapeut en voorzitter ondernemingsraad

Kwabena Adanse-Pipim is van huis uit sociotherapeut, maar aan de behandeling van patiënten komt hij niet meer toe. Althans, niet direct. Als voorzitter van de ondernemingsraad van forensisch psychiatrisch centrum De Oostvaarderskliniek zet hij zich tegenwoordig in voor de collega's op de werkvloer. Zodat zij meer met de patiënten kunnen bereiken. “Dag en nacht zijn patiënten aan onze zorg toevertrouwd.”

Terugkeren

“Er zijn diverse patiëntengroepen in onze kliniek. Mensen met psychiatrische stoornissen, mensen met psychosen, mensen met angststoornissen, oncontroleerbare agressie, noem maar op. Eén ding hebben ze in ieder geval gemeen: hun problematiek heeft ertoe geleid dat ze een ernstig delict hebben gepleegd. Na binnenkomst in de inrichting worden ze onderzocht en behandeld. En als alles goed gaat, kunnen ze na verloop van tijd stap voor stap terug naar buiten.”

Personeelszorg

“De nadruk in mijn functie is verschoven van de dagelijkse behandeling naar een facilitaire rol. Ik zorg dat ideeën van het management, maar bijvoorbeeld ook wet- en regelgeving, echt op de werkvloer vorm krijgen. Het personeel heeft

toegang tot aanvullende opleidingen. We regelen gedegen coaching en bieden cursussen aan waarin medewerkers nieuwe technieken leren voor een correcte bejegening van patiënten. Ander aspect van mijn taak is de bezetting; dat er voldoende goede psychologen, psychotherapeuten, maatschappelijk werkers en vooral sociotherapeuten zijn om een reële verbetering in het denken en doen van onze patiënten te bereiken. Al met al kun je wel zeggen dat hoe prettiger een collega zich voelt, hoe professioneler hij met de patiënt omgaat.”

Risicomanagement

“Werken in een forensisch psychiatrisch centrum is niet gevaarlijk, in tegenstelling tot wat weleens wordt gedacht. Natuurlijk komt agressie soms voor, maar dat is nou juist waar de behandeling op gericht is. En natuurlijk ben ik me bewust van

de nare incidenten van een paar jaar geleden, maar wat dat betreft zijn stevige maatregelen getroffen. We doen continu aan risicomanagement, een onderdeel van onze ‘24-uurservice’. Al onze medewerkers zijn op de hoogte van de problemen van een individuele patiënt – van zijn mogelijkheden en onmogelijkheden – en iedereen let scherp op gedrag. Kortom, we zijn als team bezig met een constante inventarisatie. Wat ook voor de patiënt voordelen oplevert, omdat hij gaat begrijpen hoe het wel en hoe het niet moet.”

Voldoening

“Het geeft me voldoening om bij te dragen aan een beter mens. Zo was ik laatst in Den Haag waar ik werd aangesproken door een ex-patiënt. Hij had een mooie ontwikkeling doorgemaakt en woont inmiddels zelfstandig. Voor zijn gevoel was hij weer ‘gewone burger’ in de maatschappij.”

“Gedetineerden kunnen altijd veranderen.”

Hans Tijmes en René Akkermans, geestelijk verzorgers

Hans Tijmes van de PI Almelo en René Akkermans van de PI Krimpen a/d IJssel werken al vele jaren als geestelijk verzorger. De eerste vanuit een humanistische levensbeschouwing, de tweede vanuit zijn katholieke geloof. Beiden benadrukken dat gedetineerden, wat hun delict ook is, altijd kunnen veranderen. Dat straffen moet, maar dat we als samenleving nooit de hoop mogen opgeven.

Overdenking

Tijmes: “In het humanisme bekijken we de wereld vanuit de mens en de natuur, niet vanuit een god of een godsdienst. Toch is er ook sprake van spiritualiteit, want de mens en de natuur nodigen ons uit tot overdenking en verbondenheid. Het mooie van mijn werk vind ik dan ook de ontmoeting met de ander. De ander leren kennen. Contact maken met een gedetineerde en hem, in de confrontatie met zichzelf en de maatschappelijke waarden en normen, laten nadenken. Je bent per slot van rekening niet alleen op aarde. Je wilt toch iets voor de samenleving doen. Die behoefte heb ik, en die heb ik ook gezien bij mijn collega's.”

Vragen

Akkermans: “De ervaring leert dat iemand die wordt ingesloten vroeg of laat met vragen gaat worstelen. Wat moet ik met mijn leven? Hoe gaat het verder met het thuisfront? Ben ik echt zo slecht als ik denk? Als katholieke pastor voer ik veel gesprekken met mensen uit Afrika, Latijns-Amerika, Oost- en Zuid-Europa. Gedetineerden uit Noord-Afrika en het Midden-Oosten kiezen natuurlijk voor een islamitisch geestelijk verzorger, de imam. Inderdaad, je valt vaak terug op de traditie die bij je achtergrond hoort. Vooral als je een tijd in afzondering, in een gesloten situatie doorbrengt.”

Gezellig

“Het is zeldzaam,” gaat Akkermans verder, “dat een man tegen zichzelf zegt: ‘Ik word nu crimineel.’ Nee, dat is niet iets wat je plant. Er kan van alles aan de hand zijn. Weinig maatschappelijke kansen. Grote problemen thuis. Een moeilijke verliesverwerking. Je niet staande kunnen houden omdat je uit een ver land komt. Niet weten hoe je het leven echt leeft. Door boosheid, onmacht, egoïsme of gebrek aan empathie kan vervolgens een delict ontstaan. En dan kom je hier, wat dan? Mensen schamen zich. Maar dat ze

tegen me durven te zeggen wat ze hebben gedaan, schept al ruimte. Zo iets vereist moed van hun kant. Voor mij is het ook een kwestie van geduld. Bij sommige jongens duurt het jaren voordat ze zichzelf kunnen vergeven. Vanuit hun en mijn geloofsovertuiging kan een positieve verandering ontstaan; zolang je als gesprekspartner maar oprecht bent en je betrokkenheid voelt bij hun levens.”

Systeem

Dat een luisterend oor cruciaal is, weet Tijmes als geen ander. “Geestelijke verzorging is van onschatbare waarde. Alleen was altijd moeilijk te bepalen of het ook werkte in de strijd tegen recidive. Natuurlijk gaat het in de gesprekken over ethiek, over eerlijkheid, over wat er gebeurd is en over nadenken over de toekomst.” Buiten het humanistische raadswerk in de gevangenis om heeft Hans Tijmes op basis van zijn ervaringen een methodiek ontwikkeld die gebruikt kan worden in de nazorgtrajecten voor ex-gedetineerden. Want hij ging inzien dat ook in de nazorg nog veel aan normatieve begeleiding van gedetineerden kan worden gedaan om de kans op terugval in fout of crimineel gedrag te verkleinen. “Vandaar dat ik met anderen een wetenschappelijk onderbouwde methode heb ontwikkeld om de mensen inzicht in en bewustwording van hun criminele gedragspatronen te verschaffen: de Normatieve Leefstijlreflectiemethode. Een methodiek die te gebruiken is door alle geestelijk verzorgers. Deze Normatieve Leefstijlreflectiemethode bied ik via een stichting aan de gemeenten die nazorgtrajecten buiten de inrichtingen hebben aan. Het programma kan ook intramuraal gegeven worden, aansluitend op de het Terugdringen Recidiveprogramma. Waar ik voor pleit, is dat er veel meer aandacht geschonken wordt aan de normatieve aspecten van iemands denken en handelen in alle begeleidingstrajecten die gegeven worden. Juist daarom heb ik een stichting opgericht om deze methode aan te bieden voor de begeleiding van ex-gedetineerden.”

René Hans

Richting

Tijmes: “De essentie van de Normatieve Leefstijlreflectiemethode is dat de gedetineerde inzicht krijgt en zich tot in zijn haarvaten bewust wordt van zijn waarden en normen. Dat relateren we aan sociale handelingen, aan zelfvertrouwen, aan gemeenschapszin en aan het omgaan met de ander. Langzamerhand ontstaan dan vaak nieuwe inzichten, omdat de oude ‘waarden’ kritisch onder de loep worden genomen. Door die nieuwe basis ontstaat vaak het besef dat het leven belangrijk is. Dat geeft zin en richting. Na verloop van tijd zie je dan ook dat mensen zich daadwerkelijk willen inzetten om een andere richting op te gaan. Kortom, ik ben ervan overtuigd geraakt dat structurele geestelijke vorming ook na detentie een goede bijdrage levert aan het voorkomen van opnieuw in de fout gaan.”

Kleinzoon

Akkermans: “Er zijn tal van vooroordelen over gedetineerden: ze willen zich niet verbeteren, ze kosten alleen maar geld, ze komen allemaal uit het buitenland, enzovoort. Maar nou kwam laatst een vrijwilligster voor het eerst naar de kerkdienst die ik in het stiltecentrum van de inrichting houd. Een oma. En die zei na afloop tegen me dat de man die naast haar had gezeten sprekend op haar kleinzoon leek. Hoe hij eruit zag, hoe hij lachte, hoe hij sprak. Dus op het moment dat we een gezicht zien, ja, dan kunnen vooroordelen verdwijnen. Bekend maakt bemind.”

Justitieel ingesloten en hebben een wettelijk verankerd recht om hun godsdienst of levensovertuiging vrij te belijden en te beleven. De landelijke Dienst Geestelijke Verzorging, onderdeel van DJI, zorgt voor de beschikbaarheid van geestelijke verzorging die hier zoveel mogelijk bij aansluit. Binnen de dienst zijn dan ook een zevental denominaties vertegenwoordigd (Rooms-katholiek, Protestants, Humanistisch, Islamitisch, Joods, Hindoeïstisch en Boeddhistisch). De meeste ingesloten maken gebruik van de diensten van een geestelijk verzorger. Met de geestelijk verzorger kunnen zij ‘binnen de muren’ bijvoorbeeld een strikt vertrouwelijk gesprek voeren, of juist gezamenlijk met anderen een dienst bijwonen.

Projectsecretaris Frans van Haaren
en terugkeerfunctionaris Patricia Bout

“Het vertrek van vreemdelingen moet soepel en zorgvuldig verlopen.”

Patricia Bout is terugkeerfunctionaris in een detentiecentrum. In deze functie bereidt ze vreemdelingen voor op het feitelijke vertrek uit Nederland. Frans van Haaren is ook terugkeerfunctionaris, maar hij werkt voorlopig nog aan het beleid van de Directie Bijzondere Voorzieningen. Twee collega's met hetzelfde doel: de effectieve maar zorgvuldige terugkeer van mensen zonder verblijfstitel.

Onbekende

Bout: “Vreemdelingen die op het punt staan om te worden uitgezet, zijn vaak bang voor wat hun te wachten staat. Dan is het aan mij om informatie te geven, vragen te beantwoorden, ze gerust te stellen. Ik regel de bezoeken van vrienden en eventuele familie, leg contact met advocaten en zorg dat de persoon in kwestie met zijn ambassade kan bellen. Ik vertel hem wanneer hij gaat vliegen en hoe het op Schiphol werkt. Wil iemand dertig kilo bagage meenemen in plaats van de toegestane twintig, dan kijk ik of daar een mouw aan te passen is. Kortom, alles wat ik kán doen om een vreemdeling goed voor te bereiden op z'n vertrek, doe ik. En ik merk telkens weer hoe belangrijk aandacht is. Door alleen al langs te lopen en te vragen hoe het gaat, help je echt. Voor deze baan moet je inderdaad een soort duizendpoot zijn.”

Agenda

Van Haaren: “Ik ben als projectsecretaris gedetacheerd bij de directie die ooit werd opgericht wegens het gebrek aan cellen voor bolletjes-

slikkers. Die mensen moesten op straat worden gezet omdat er gewoon geen plek was. De Tijdelijke Directie Bijzondere Voorzieningen heeft dat probleem opgelost en nu zijn we bezig met de meerjarenagenda. Het tijdelijke is eraf, we richten ons op een effectief beleid voor de toekomst. Een van de dingen die we willen bereiken is het bestuursrechtelijke karakter beter tot zijn recht te laten komen. Daarmee bedoel ik dit: iemand die vastzit omdat hij geen recht op verblijf heeft, moet niet het gevoel hebben dat hij als crimineel wordt gezien.”

Knop

“Het is trouwens niet zo dat iedere vreemdeling in Nederland wil blijven,” zegt Bout. “Sterker nog, de meesten zijn bereid om terug te gaan naar het land waar ze vandaan komen, naar hun families. Je hebt er echter ook tussen die absoluut niet weg willen, die alles zullen doen om terug te komen. In de gesprekken met die mensen stop ik de boodschap: je mag hier gewoon niet zijn. Kom je terug, dan ga je het ondergrondse circuit in, wat betekent dat je nergens recht op hebt. Geen sociale voorzieningen, geen verzekeringen. Jongeren wijs ik erop dat het onmogelijk is om als illegaal in Nederland kinderen te krijgen en die kinderen naar school te sturen. Met andere woorden: we brengen de situatie in kaart en houden ze een spiegel voor. Of mijn verhaal effect heeft? In het merendeel van de gevallen wel, denk ik. Maar je weet het natuurlijk nooit van tevoren. Want of het nou gaat om de verslaafde

illegale draaideurcrimineel die al twintig jaar zo'n leven leidt, of om de vreemdeling die is gekomen om geld te verdienen voor zijn gezin in Ghana, ze moeten uiteindelijk zelf de knop omzetten.”

Gemak

“Een andere misvatting,” stelt Van Haaren, “is dat een vreemdeling wordt vastgezet en vervolgens de hele dag niks kan doen. Dat beeld klopt niet. Van de zes projecten die ik bij de Directie Bijzondere Voorzieningen ondersteun, is Regime & Dagprogramma een hele belangrijke. We zijn bezig om terugkeerbevorderende activiteiten uit te breiden, zoals het verruimen van de bezoekmomenten, uitbreiden van het dagprogramma, juridische bijstand en het toegankelijker maken van zorg en hulpverlening. Als iemand zich prettig en met respect behandeld voelt, zal hij sneller bereid zijn na te denken over zijn toekomst en mee te werken aan zijn terugkeer. Je haalt de weerstand weg en dat werkt terugkeerbevorderend. Ik wil maar zeggen dat het voor de buitenwereld lang niet altijd duidelijk is wat we allemaal voor deze mensen doen. Zo denk ik nog weleens terug aan een Surinaamse jongen die we destijds hebben geholpen. Hij moest terug naar Suriname. Maar om te voorkomen dat hij in dezelfde rotsituatie als eerst terecht kwam, namen we via Bureau Maatwerk contact op met een plaatselijke organisatie. Deze regelde onderdak voor hem, maar ook een opleiding tot vrachtwagenchauffeur. Dat zijn nou de leuke dingen.”

“Jongeren kunnen niet geloven hoe genereus sommige slachtoffers zijn.”

Ariane van Rhijn, herstelconsulent

Als herstelconsulent in Forensisch Centrum Teylingereind werkt Ariane van Rhijn met jongens en meisjes tussen de 12 en 18 jaar. Een aantal van die jongeren zit vast voor ernstige delicten. Maar wie spijt heeft, zou altijd de kans moeten krijgen om het goed te maken met het slachtoffer. “Binnen deze inrichting zijn schuld en schaamte juist positief.”

Knutselen

“Een spijtbetuiging aan het slachtoffer buiten, dat is wat jongeren veelal graag willen. Aan de eigenaar van het winkeltje dat de jongere heeft beroofd bijvoorbeeld. Maar ook de familie verschijnt op zo’n moment in beeld. Soms zegt een jongere tegen zijn ouders dat ze heus niet naar de zitting hoeven te komen, waardoor ze nooit ontdekken wat hun kind precies heeft gedaan. Over dat soort dingen wordt later zelden meer gesproken. Toch merk je, als je hier rondloopt, dat daar behoefte aan is, aan dat praten over wat er is gebeurd. Daarom bieden we de jongeren een speciaal programma aan, waarin schuld en schaamte centraal staan. Ze leren wat een impact een delict op slachtoffers kan hebben; ook dat hun eigen familie een soort slachtoffer is. En ze worden aangemoedigd om iets voor ‘hun’ slachtoffer of hun familie te maken. De één kiest voor een rap, de ander voor een videoboodschap en een derde gaat liever knutselen. Vervolgens wordt via een bemiddelaar van de Stichting Slachtoffer in Beeld contact met de slachtofferkant gezocht. Om te bekijken wat de mogelijkheden zijn. Soms is dat een gesprek, soms een brief, soms niks. Is het niks, dan moet zo’n jongen wel even slikken. De afwijzing mag dan het gevolg zijn van zijn eigen gedrag, we benadrukken ook dat hij trots mag zijn op zijn poging tot goedmaken en hoe belangrijk het

is dat hij zijn verantwoordelijkheid heeft willen nemen. Het slachtoffer is nu in ieder geval op de hoogte van het feit dat de dader last heeft van zijn geweten en zijn excuses heeft willen maken.”

Indruk

“Schuld en schaamte zijn hier iets positiefs. Met die gevoelens kun je aan de slag, ze geven afronding aan het delict. Dat klinkt misschien soft. En er wordt ook wel gezegd dat we deze kinderen een beetje aan het pamperen zijn. Maar ga de confrontatie maar eens aan met iemand die je iets vreselijks hebt aangedaan. Die stoere jongens zitten tijdens zo’n gesprek te beven als een rietje. Ze zijn bang dat het slachtoffer boos wordt en vinden het erg spannend. Extra confronterend is het als hun ouders ook aanwezig zijn. Want het misdrijf komt uitgebreid aan de orde. Wat was hun aandeel? Hoe denken ze dat het slachtoffer zich voelt en voelde? Het zijn bijeenkomsten die indruk maken. Ik weet bijna zeker dat de jongere er later, als hij weer op vrije voeten is, nog weleens aan terug zal denken.”

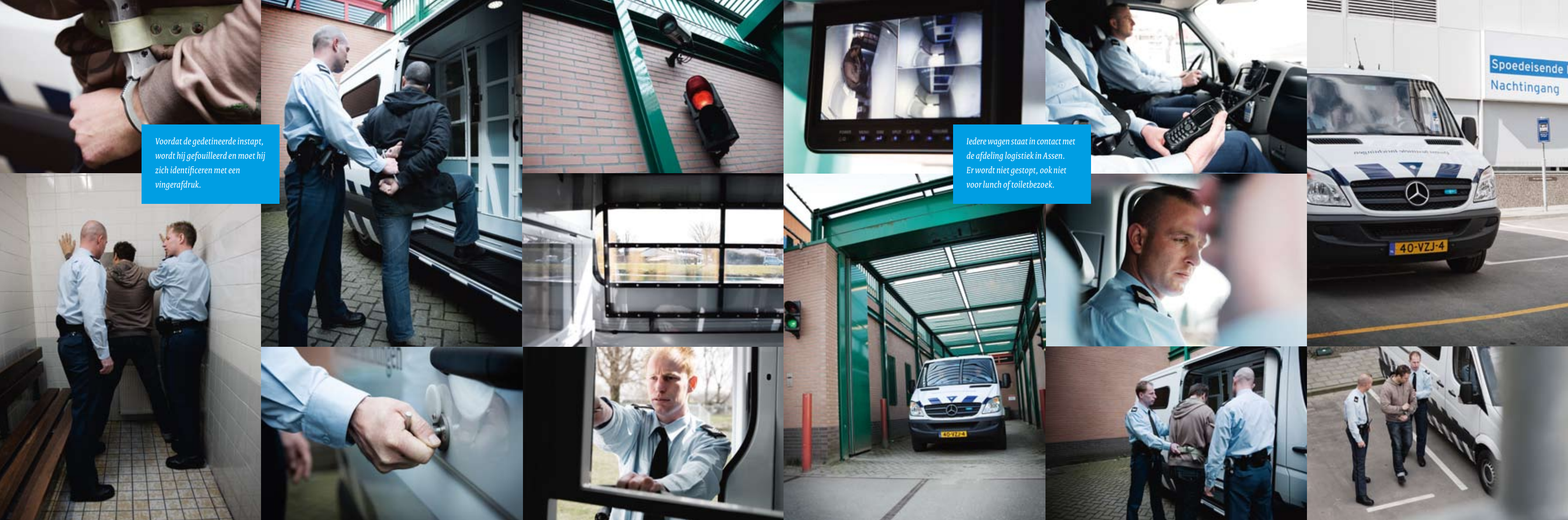
Systeem

“Helaas is het systeem niet altijd op onze hand. Jongeren die hier pas zijn, kampen nog wel met schuld en schaamte. Je ziet echter een omslagpunt. Na een periode van ongeveer zes weken tot drie maanden beginnen veel jongeren zich

– en dit is bij volwassen gedetineerden niet anders – zelf slachtoffer te voelen. Van het systeem. Ze zeggen dat hun advocaat te weinig voor ze doet, hebben geen leuke mentor, of vinden de regels te streng en vrezen hun officier van justitie. Je ziet ze afdwalen van de reden waarom ze hier zitten. Dat is jammer en onnodig. Voorlopig telt Nederland slechts twee herstelconsulenten; mijns inziens zouden dat er veel meer moeten zijn, zeker bij de justitiële jeugdinrichtingen. Gedetineerden maar vooral jeugdigen moeten een tweede kans krijgen. Daarbij is het herstel met familie, slachtoffers en samenleving ongelooflijk belangrijk, zo niet een voorwaarde voor een echte kans op een goede terugkeer naar onze maatschappij.”

Boek

“Een jongen had een geweldsdelict gepleegd. Zijn slachtoffer, een mevrouw, werkte mee aan een gesprek. Ze zei tegen hem dat ze het hem vergaf. Aan zijn gezicht zag ik dat hij nauwelijks kon geloven hoe genereus sommige mensen zijn, hij was op straat opgegroeid en had de ‘warme’ kant van het leven niet meegemaakt. Bovendien ging deze mevrouw een stapje verder. Ze had een cadeautje voor hem gekocht. Een boek. Om hem wat wijsheid mee te geven. Dat zijn mooie ervaringen.”

Voordat de gedetineerde instapt, wordt hij gefouilleerd en moet hij zich identificeren met een vingerafdruk.

Iedere wagen staat in contact met de afdeling logistiek in Assen. Er wordt niet gestopt, ook niet voor lunch of toiletbezoek.

“Veiligheid staat voorop, altijd.”

Dienst Vervoer & Ondersteuning

Soms moet een gedetineerde de inrichting uit. Omdat hij naar de rechtbank moet bijvoorbeeld. Of naar het ziekenhuis. De Dienst Vervoer & Ondersteuning van DJI verzorgt dit. In de bekende witte cellenbus vervoert de dienst arrestanten, gedetineerden en vreemdelingen door heel Nederland. De werkdruk is hoog, maar veiligheid heeft altijd de hoogste prioriteit. We reden mee met Patrick en Robbert, beiden werkzaam als transportgeleider bij deze dienst.

In totaal werken er 500 transportgeleiders bij de Dienst Vervoer & Ondersteuning. Hun taak is gedetineerden, verdachten en vreemdelingen veilig te vervoeren naar locaties door heel Nederland. Denk daarbij bijvoorbeeld aan ziekenhuizen, rechtbanken, politiebureaus of gevangenissen.

Klaar voor vertrek

De eerste rit van Robbert en Patrick gaat vandaag naar penitentiaire inrichting De Schie in Rotterdam. Hier moeten zij een gedetineerde ophalen voor een ziekenhuisbezoek. Zodra de gedetineerde van zijn cel is gehaald, gaat hij door de detectiepoort en wordt hij gefouilleerd. Ook moet hij zich identificeren, met een vingerafdruk in het daarvoor bestemde apparaat. Nadat hij volgens voorschriften is geboeid, zetten

Robbert en Patrick hem in de witte cellenbus. Deze bus heeft drie cellen, voor in totaal zeven gedetineerden. Alle cellen zijn voorzien van bewakingscamera's, waarmee de gedetineerden tijdens de rit in de gaten worden gehouden. Dat doen Robbert en Patrick zelf, via de monitor die voorin de bus is geplaatst.

Communicatie belangrijk

Onderweg staan Patrick en Robbert voortdurend in contact met de afdeling logistiek van de Dienst Vervoer & Ondersteuning in Assen. Daar zien ze dankzij voertuigdetectie precies waar een wagen zich bevindt. Bij file of ander oponthoud wordt er overlegd over wat te doen. Ook is de cellenbus aangesloten op een beveiligd netwerk voor hulpdiensten. Alles heeft tot doel gedetineerden veilig en op tijd af te leveren op de plaats van

bestemming. Dat vraagt vaak om flexibiliteit. Zeker in Nederland, waar het verkeer zich moeilijk laat plannen.

Op bestemming

Bij het ziekenhuis rijdt Robbert zoals afgesproken direct naar de spoedeisende hulp. Samen begeleiden ze de gedetineerde uit de cellenbus, naar zijn doktersafspraken. Ook in het ziekenhuis verliezen ze hem geen moment uit het oog. Na zijn bezoek gaat hij direct terug naar de inrichting. De volgende rit wacht: een andere gedetineerde wordt overgeplaatst naar het uitzetcentrum bij vliegveld Zestienhoven. Volgens Patrick is het vooral deze afwisseling die zijn baan leuk maakt. “Je komt in aanraking met verschillende soorten mensen en omstandigheden. De uitdaging is om goed te reageren, op elke denkbare situatie.”

“Veiligheid begint bij voorkomen.”

Het is alweer voor de zesde keer dat de DJI de poorten openzet. Normaal blijven die natuurlijk potdicht, maar één keer per jaar gaan ze open omdat we graag laten zien hoe het er binnen de muren van de justitiële inrichtingen aan toe gaat, hoe DJI functioneert. Want daar gebeurt veel, meer dan u misschien zou denken.

Justitie werkt aan een veilige samenleving, en DJI levert daaraan een belangrijke bijdrage. Op de korte termijn door te zorgen dat mensen die zijn ingesloten niet kunnen ontvluchten, zodat de samenleving tegen hen beschermd wordt. Op de lange termijn door te voorkomen dat mensen na hun straf terugvallen in crimineel gedrag met alle bijbehorende overlast en schade. Veiligheid begint bij voorkomen. In dit geval het voorkomen van herhaling door het doorbreken van een crimineel gedragspatroon. Mensen die ontspoord zijn willen we weer op de rails krijgen.

Justitie wil dit vooral realiseren met een persoonsgerichte aanpak. Dat wil zeggen: op basis van een gerichte diagnose aansluiten bij de specifieke problematiek van de gedetineerde. We inventariseren obstakels en beperkingen en reageren daarop met bewezen effectieve interventies, zoals het aanleren van sociale vaardigheden, het reguleren van agressie, het volgen van een gezinstraining of een programma dat zich richt op een opleiding of werkkring. Het helpt als we in een vroeg stadium ingrijpen door

samenwerking met gemeenten, onderwijs, opvangorganisaties, woningcorporaties, het Werkbedrijf UWV (het voormalige CWI), het Bureau Jeugdzorg, de reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming. Deze samenwerking krijgt na detentietijd vorm in de nazorg. Daarmee onderstreep ik het belang van maatregelen aan de voor- en achterkant van het verblijf in een inrichting. Als we een crimineel patroon willen veranderen, moeten we voor, tijdens en na de straf actief zijn. Daarbij kijken we per persoon wat de beste aanpak is: straf, zorg of een combinatie van beide.

Zoals ik zei: er gebeurt binnen deze muren meer dan u zou denken. Dat is vooral te danken aan de medewerkers van onze instellingen. Zij doen heel belangrijk werk, voor de gedetineerden en de samenleving waar wij allemaal deel van uitmaken.

Ik hoop dat u vandaag een goed beeld krijgt van wat DJI allemaal doet om de veiligheid in onze samenleving te vergroten. En ik heb er alle vertrouwen in dat deze inspanningen en de intensieve samenwerking met alle betrokkenen ertoe zullen leiden dat onze samenleving nog veiliger wordt.

Nebahat Albayrak
Staatssecretaris van Justitie

Let op!
pagina zit in coverdocument!!
bij drukwerk niet mee-pdffen

Colofon

180° is een magazine voor de bezoekers van de Nationale Open Dag van de Dienst Justitiële Inrichtingen op 16 mei 2009.

Eindredactie:	Projectteam Nationale Open Dag 2009
Concept & Realisatie:	Via>Handelskade
Fotografie:	Marc Blommaert, Jiri Büller en Ron Gessel
Copywriters:	Jasper van Buren en Rian van Dijk
Druk:	TDS printmaildata
Oplage:	37.000
Redactieadres:	DJI, Afdeling Corporate Communicatie, Postbus 30132 2500 GC Den Haag

Copyright: Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.